

POLSKIE PAŃSTWO PODZIEMNE (PPP)

1. Naród polski nie pogodził się z utratą niepodległości. Część oddziałów regularnej armii nie chciało złożyć broni mimo zajęcia Polski przez wojska okupacyjne. Oddziały wojska polskiego, które się nie poddały liczyły na kontrofensywę aliantów w roku 1940. Największym był oddział mjr Henryka Dobrzańskiego „Hubala”. Oddziały partyzantki powrześniowej działały na Pomorzu, Śląsku, Mazowszu, Lubelszczyźnie i Kielecczyźnie. Oprócz oddziałów regularnego wojska polskiego już we wrześniu 1939 r. zaczęły się tworzyć liczne organizacje konspiracyjne o charakterze zbrojnym. Powstawały one samorzutnie i początkowo nie było nad nimi żadnej kontroli, ani nie koordynowano ich działań. Pierwszą z nich był Związek Orła Białego, założony przez mjr Kazimierza Kierzkowskiego w Krakowie. Organizacja o nazwie Komenda Obrońców Polski powstała na bazie kadr Korpusu Ochrony Pogranicza (KOP); swoim zasięgiem objęła cały kraj. Miała również placówki na Węgrzech i w Rumunii. Wielość tych organizacji uniemożliwiała współpracę między nimi. Powstanie rządu emigracyjnego 30.09.1939 r. w Angere we Francji miało bezpośredni wpływ na powstanie Polskiego Państwa Podziemnego. Rząd ten chciał swoimi wpływami objąć obszar okupowanego kraju, który przecież reprezentował. Polskie Państwo Podziemne było jakby przedłużeniem władz emigracyjnych i było z nimi ściśle powiązane.

2. Cele Polskiego Państwa Podziemnego powstania:

- koordynacja działań, których celem było wyzwolenie Polski spod okupacji radzieckiej i niemieckiej; współpraca konspiracji w kraju z rządem na emigracji, który powstał 30.09.1939 roku,
- objęcie ziem polskich działalnością administracyjną, która reprezentowałaby legalne władze – rząd emigracyjny (zachowanie ciągłości władzy),
- scalenie organizacji zbrojnych w jedną armię podziemną, która podlegałaby Naczelnemu Wodzowi; armia ta byłaby ramieniem zbrojnym państwa podziemnego i częścią Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie,
- przygotowanie się do przejęcia władzy w chwili wyzwolenia kraju przez legalny rząd,
- tworzenie programu odbudowy kraju.

3. **PION WOJSKOWY** tworzyły organizacje uznające zwierzchność Naczelnego Wodza i rządu emigracyjnego.

a) Pierwszą była **Służba Zwycięstwu Polski (SZP)** – powstała **27.09.1939 r. w Warszawie**. Dowódcą został **gen. Michał Tokarzewski - Karaszewicz**

- miała to być ponadpartyjna organizacja podziemna, ośrodek walki z okupantem, która jak najszybciej miała organizować działania bojowe i sabotażowe. Organizacja powstała gdy pełnomocnik Naczelnego Wodza (marszałka Edwarda Rydza – Śmigłego) gen. Juliusz Rómmel przekazał gen. Michałowi Tokarzewskiemu – Karaszewiczowi pełnomocnictwa jako dowódcy armii podziemnej,
- **struktura SZP** – na czele Komenda Główna (KG) podzielona na wydziały (np. organizacyjny, operacyjny, propagandy, łączności, finansowy, dywersyjny, wywiadu). KG podlegały plutony, które dzieliły się na drużyny złożone z dwóch sekcji (po 3 osoby); struktura terenowa – okręgi i obwody (powiaty)
- do SZP przystąpiły liczne, niewielkie organizacje wojskowe np.
- SZP została ona rozwiązana rozkazem Naczelnego Wodza (gen. Władysława Sikorskiego) 13.11.1939 r. (Władysław Sikorski został Naczelnym Wodzem 7.11.1939 r. Rozwiązał SZP gdyż jej nie ufał gdyż przeważali w niej oficerowie sanacyjni. Należy pamiętać, że przed wojną Sikorski należał do opozycji. Na jej miejsce powołał ZWZ).

b) Związek Walki Zbrojnej (ZWZ) powstał 14.12.1939 r. Dowódcą ZWZ został **gen. Kazimierz Sosnkowski** (stał na czele Komitetu Ministrów do Spraw Kraju rządu emigracyjnego), Jego zastępcą w kraju został **plk Stefan Rowerki „Grot”**. 30.06.1940 r. Stefan Rowecki „Grot” przejął pełne dowodzenie nad ZWZ w stopniu generała.

- **celem powstania** - walka z hitlerowskim i radzieckim okupantem bez względu na przekonania polityczne i pochodzenie społeczne,
- **zadaniem ZWZ** nie było podejmowanie bezpośrednich akcji zbrojnych na szeroką skalę; od początku ZWZ **przyjmowała koncepcję powstania zbrojnego**, za główny cel działalności przyjmując przygotowanie powstania, które miało objąć swym zasięgiem cały obszar okupacji niemieckiej. Dlatego też ZWZ zajmowała się gromadzeniem broni, szkoleniem żołnierzy, wywiadem, przygotowaniem planów konkretnych działań bojowych. Tylko część sił ZWZ prowadziła bieżącą walkę zbrojną z okupantem: Związek Odwetu, „Wachlarz” – około 10 – 15% stanu.
- ZWZ jako organizacja podległa rządowi emigracyjnemu rozpoczęła w 1940 r. **akcję scaleniową**. Przyczyny prowadzenia akcji scaleniowej:
 - ✓ rozbieżności polityczne polskiego ruchu oporu nie sprzyjały jego funkcjonowaniu i znacznie utrudniały główny cel czyli przygotowanie powszechnego powstania zbrojnego
 - ✓ osłabienie wartości militarnej ZWZ ze względu na istnienie licznych organizacji zbrojnych, które i tak uznawały rząd emigracyjny i zwierzchnictwo Naczelnego Wodza,
 - ✓ organizacje zbrojne polskich partii politycznych wchodzących w skład PPP miały walczyć o jedną Polskę w ramach jednej armii podziemnej,
 - ✓ ZWZ miała stać się główną siłą zbrojną – armią podziemną działającą w kraju, która stanowiłaby część Polskich Sił Zbrojnych

Początkowo w 1940 r. do ZWZ przystąpiły Szare Szeregi (tylko najstarsza młodzież skupiona w grupach dywersyjnych) i ramię zbrojne PPS – WRN czyli Gwardia Ludowa PPS – WRN. W 1941 roku do ZWZ przystąpiła Konfederacja Zbrojna (Związek Czynu Zbrojnego, Gwardia Obrony Narodowej, Tajna Armia Polska). Dzięki akcji scaleniowej powstała prawdziwa, potężna armia podziemna, którą stała się AK. AK kontynuowała akcję scaleniową.

- **struktura organizacji** – kraj podzielono na 6 obszarów z własnymi komendantami, którzy podlegali gen. Kazimierzowi Sosnkowskiemu. Były to : Warszawa, Białystok, Lwów, Kraków, Poznań, Toruń.

c) Armia Krajowa (AK). – powstała **14.02.1942 r.** Jej pierwszym **dowódcą był gen. Stefan Rowerki „Grot”** (do 30.06.1943 r. gdy został aresztowany), następnie **gen. Tadeusz „Bór” Komorowski** (do 2.10.1944 r. – kapitulacja Powstania Warszawskiego). Ostatnim dowódcą został **gen. Leopold Okulicki „Niedźwiadek”**, który tą funkcję pełnił aż do rozwiązania AK 19.01.1945 r.

- **cel powstania** – AK miała być armią podziemną skupiającą wszystkie wojskowe organizacje konspiracyjne uznające zwierzchność rządu emigracyjnego. W tym celu AK prowadziła akcję scaleniową. głównym zadaniem AK miało być przygotowanie powstania zbrojnego, które swym zasięgiem miało objąć cały kraj,
- **akcja scaleniowa** – 15.08.1942 r. Komenda Główna AK otrzymała szerokie prerogatywy podporządkowania sobie całego polskiego podziemia. W 1942 r. do AK przystąpiła Narodowa Organizacja Wojskowa - **NOW** (W organizacji tej nastąpił rozłam. Część, która nie wstąpiła

utworzyła Związek Jaszczurczy, który przekształcił się później w Narodowe Siły Zbrojne – NSZ). w latach 1943 – 1944 do AK wstąpiły oddziały taktyczne Batalionów Chłopskich – BCH – ramienia zbrojnego SL – Roch. W 1943 r. AK liczyła ok. 350 tys. żołnierzy działających w całym kraju. Skutkiem akcji scaleniowej było również połączenie Kierownictwa Walki Cywilnej – KWC i Kierownictwa Walki Konspiracyjnej – KWK w jedno **Kierownictwo Walki Podziemnej KWP** w lipcu 1943 r.

- **struktura organizacji** – na czele Komenda Główna (KG), która dzieliła się na wydziały wojskowe i wydziały specjalne (Biuro Informacji i Propagandy – BIP, Kierownictwo Dywersji – Kedyw, komórka N – zajmowała się dywersją propagandową wśród Niemców, Tajna Organizacja Nauczycielska – TON, sądy wojskowe); struktura terenowa – AK dzieliła się na obszary (kilka województw), okręgi (obszar województwa), obwody (obszar powiatu).

4. PION ADMINISTRACYJNY

Pion administracyjny tworzyła **Delegatura Rządu Na Kraj**, na czele której stał **Delegat Rządu na Kraj**. Był to najważniejszy pion PPP gdyż koordynował działania wszystkich pozostałych, stanowił bezpośrednie powiązanie PPP z rządem emigracyjnym i w związku z tym pełnił funkcję nadrzędną nad pozostałymi pionami. Po wyzwoleniu Delegatura miała być załącznikiem przyszłej władzy (rządu).

a) Delegatura Rządu na Kraj – została utworzona w 1940 r.

- **celem działalności** – kierowanie podziemną administracją, koordynowanie działań wszystkich trzech pionów PPP, współpraca z reprezentacją polityczną i pionem wojskowym. Po wyzwoleniu Delegatura miała być załącznikiem przyszłej władzy.
- **struktura** – składała się z departamentów, które odpowiadały ministerstwom (departament oświaty, kultury, spraw wewnętrznych, sprawiedliwości, informacji, prasy opieki społecznej itd.). Departamenty kierowały m.in. tajnym nauczaniem, tajnym sądownictwem, wydawały oficjalne wydawnictwa Delegatury, kierowały również wywiadem i kontrwywiadem. Struktura terenowa - departamenty okręgowe (wojewódzkie) i powiatowe.

b) Delegat Rządu Na Kraj – Delegat był łącznikiem między krajem a rządem emigracyjnym. Był to organ administracji centralnej

- Pierwszego Delegata Rządu **3.12.1940 r.** mianował gen. Władysław Sikorski. Został nim Cyryl Ratajski (SP). Początkowo jego władza obejmowała obszar GG. Delegatem Rządu na Ziemię Zachodnie (bezpośrednio wcielone do III Rzeszy) został Adolf Bniński. Po jego aresztowaniu w 1941 r.
 - ✓ **Cyryl Ratajski** został **Delegatem Rządu na Kraj**. Sprawował tę funkcję do sierpnia 1942 r. gdy ustąpił ze względu na stan zdrowia.
 - ✓ Drugim Delegatem Rządu na Kraj został **Jan Piekałkiewicz** (SL) – pełnił tę funkcję od sierpnia 1942 r. do lutego 1943 r. gdy został aresztowany i zamęczony przez Gestapo.
 - ✓ Trzecim Delegatem Rządu na Kraj został **Jan Stanisław Jankowski** (SP) (formalnie od kwietnia 1943 do 27 marca 1945 gdy został aresztowany przez NKWD jako jeden z 16 przywódców PPP.)
- Delegatowi Rządu na Kraj podlegało trzech zastępców, delegaci okręgowi i delegaci powiatowi.

- W 1944 r. Delegat uzyskał funkcję wicepremiera rządu emigracyjnego, a jego zastępcy zostali ministrami.

5. PION POLITYCZNY – była to reprezentacja partii politycznych, które działały na ziemiach polskich pod okupacją. **Spełniał rolę parlamentu** – miał charakter opiniodawczy i doradczy w stosunku do administracji.

Już w październiku 1939 r. zaczęło się odradzać życie polityczne w kraju. Przy każdej partii powstawały organizacje zbrojne – ramie zbrojne partii.

a) partie polityczne :

- **Polska Partia Socjalistyczna – Wolność, Równość, Niepodległość (PPS – WRN).** (Pełna nazwa Centralne Kierownictwo Ruchu Mas Pracujących Miast i Wsi Wolność, Równość, Niepodległość). W 1939 r. PPS podzieliła się na PPS – WRN i PPS – Polscy Socjaliści. Tylko PPS – WRN uznawała rząd emigracyjny. Głównie działacze: Tomasz Arciszewski, Mieczysław Niedziałkowski, Kazimierz Pużak, Zygmunt Zaremba; partia ta przyjęła kryptonim KOŁO. Przy partii powstała organizacja wojskowa **Gwardia Ludowa – WRN** (ramię zbrojne partii), której dowódcą był Kazimierz Pużak. (Polscy Socjaliści byli lewicowym odłamek PPS. Na ich czele stał Adam Próchnik. W styczniu 1943 r. przekształcili się w Robotniczą Partię Polskich Socjalistów – RPPS)
- **Stronictwo Ludowe (SL)**– na czas wojny SL przyjęło nazwę **SL – Roch.** (Pełna nazwa Centralne Kierownictwo Ruchu Ludowego „Roch”). Główni działacze: Maciej Rataj, Józef Niećko, Józef Grudziński, Stefan Korboński; partia przyjęła kryptonim TRÓJKĄT. Przy partii powstała organizacja wojskowa Straż Chłopska (Chłostr), która przekształciła się później w **Bataliony Chłopskie (BCh)** – dowódcą Franciszek Kamiński.
- **Stronictwo Narodowe (SN)** – zostało reaktywowane w październiku 1939 r. Działacze Mieczysław Trajdos, Aleksander Dębski, Leon Nowodworski; partia przyjęła kryptonim KWADRAT. Przy partii powstała organizacja wojskowa – **Narodowa Organizacja Wojskowa (NOW).**
- **Stronictwo Pracy (SP)** – stronictwo najbliższe Władysławowi Sikorskiemu; zostało reaktywowane w lutym 1940 r., kryptonim ROMB. Przy partii tej nie powstała organizacja wojskowa.

b) organy reprezentujące partie polityczne, które pełniły funkcję „podziemnego parlamentu”. początkowo były one ściśle powiązane z pionem wojskowym, a później z pionem administracyjnym.

- 3.10.1939 r. - **Główna Rada Polityczna przy SZP** zreorganizowana na Radę Obrony Narodu przy SZP. W jej skład weszli Mieczysław Niedziałkowski (PPS – WRN), Maciej Rataj (SL – Roch), Leon Nowodworski (SN), i Mieczysław Michałowicz (SD).
- 26.02.1940 r. – powołano **Polityczny Komitet Porozumiewawczy przy ZWZ**, a później AK. W skład PKP w lutym 1940 weszli: Kazimierz Pużak (PPS-WRN), Stefan Korboński (SL- Roch) Aleksander Dębski (SN), a ze strony ZWZ - płk Stefan Rowecki i gen. Michał Karaszewicz-Tokarzewski. W 1942 do PKP przystąpił przedstawiciel SP – Franciszek Kwieciński. Na skutek podpisania układu Sikorski – Majski z ZSRR z PKP wystąpił przedstawiciel PPS – WRN, a jego miejsce zajął przedstawiciel Polskich Socjalistów (od 1943 r. RPPS).
- 15.08.1943 r. – **Krajowa Reprezentacja Polityczna przy Delegacie Rządu na Kraj.** Wpływ na powstanie KRP znowu miała sytuacja polityczna. w kwietniu 1943 r. rząd emigracyjny zerwał

stosunki z ZSRR, a nowym Delegatem rządu na Kraj został Jan Stanisław Jankowski. Ugrupowania polityczne wchodzące w skład rządu emigracyjnego i PPP w sierpniu 1943 r. ogłosiły **deklarację**, którą można przyjąć jako program polityczny władz PPP. W deklaracji partie:

- ✓ do zakończenia wojny przyjęto następujące zasady współpracy: podstawową zasadą polityki zagranicznej powinna być współpraca z aliantami zachodnimi na zasadzie równorzędności, z podkreśleniem suwerenności Polski i nienaruszalności naszego terytorium. Przyjęto przy tym, że państwo polskie winno uzyskać ziemie na północy i zachodzie oraz potwierdzono nienaruszalność naszej przedwojennej granicy wschodniej.
 - ✓ określiły zadania po wyzwoleniu kraju: odbudowa państwa, ustalenie granic, przywrócenie ładu wewnętrznego, czynny udział w ustalaniu nowych form współpracy między narodami europejskimi. Po wojnie Polska miała być republiką, a instytucje polityczne nie mogły ulec zmianie bez zgody stronnictw politycznych. W przyszłym państwie kwestia mniejszości narodowych miała zostać uregulowana na zasadzie równości praw i obowiązków.
 - ✓ postanowiły ze sobą współpracować do czasu ogłoszenia wyborów do Konstytuanty,
- **9.01.1944 r. – Rada Jedności Narodowej (RJN)** – przedstawicielstwo wszystkich polskich partii podziemnych, z której miał powstać sejm w niepodległej Polsce. RJN powstała jako odpowiedź obozu londyńskiego na powstanie komunistycznej Krajowej Rady Narodowej. Składała się z 17 osób, które reprezentowało szerokie spektrum polityczne (w jej skład wchodził nawet przedstawiciel duchowieństwa). na jej czele stanął Kazimierz Pużak.